memoria sui et intelligentia sui. Quasi enim non sint hec duo. sed unum duobus vocabul' appelletur. sic apparet in ea re ubi valde ista coniuncta sunt et aliud alio nullo precedit tempore. amorque ipse non ita sentitur esse cum eum non prodit indigentia quoniam semper presto est quod amatur. Quapropter etiam tardioribus dilucescere hec possunt dum ea tractantur que ad animum tempore accedunt. et que illi temporaliter accidunt cum meminit quod ante non meminerat. et cum videt quod antea non videbat. et cum amat quod antea non amabat. Sed aliud hec tractio iam poscit exordium propter huius libelli modum.

Explicit liber decimus.

Incipiunt capitula libri XI.

De ymagine trinitatis etiam in eo quod ymago dei non est id est in homine exteriore Capitulum primum
De visibili et vidente atque visione Cap secundum
De memoria qua visorum ymago retinetur et intentione animi qua in utrumque concurritur. ca iij.
De ymaginibus quas cogitacionis acies intuetur in fantasia quam memoria concipit Cap quartum
De cogitacionibus inordinatis et de hiis que ab acie recordationis abigende sunt cap v.
De fine voluntatis quo cognoscitur recta an prava cupiam cap vi.
De ea trinitate que iam non ex corpore neque ex corporis sensu sed de memoria nascitur cogitantis cap vij.
De multiplicacionibus trinitatis que ex recordatione paruit cap viij.
Quod in quolibet genere trinitatum voluntas nec parens inveniatur esse nec proles. cap ix.
Quam facile sit cogitanti fingere sibi eas species quas non vidit ex earum recordatione quas vidit cap x.
De mensura et numero et pondere quorum similitudo sit in memoria et visione et voluntate. cap xi.

De ymagine trinitatis etiam in eo quod ymago dei non est id est in homine exteriore querenda. capitulum primum.

Nemini dubium est sicut interiorem hominem intelligentia. sic exteriorem sensu corporis preditum. Nitamur ergo si possumus in hoc quoque exteriore indagare qualecumque vestigium trinitatis. non quia et ipse eodem modo sit ymago dei. Manifesta est quippe apostolica sententia que interiorem hominem renovari in dei agnitio

ne declarat secundum ymaginem
eius qui creauit eum. cum et a
lio loco dicat. et si exterior
homo noster corrumpitur. sed interior
renouatur de die in diem. In
hoc ergo quod corrumpitur. quera
mus quemadmodum possimus
quandam trinitatis effigiem.
et si non expressiorem tamen fortas
sis ad dinoscendum faciliorem.
Neque enim frustra et iste ho
mo dicitur. nisi quia inest ei non nul
la interioris similitudo. Et illo
ipso ordine condicionis nostre
quo mortales atque carnales
effecti sumus. facilius et quasi
familiarius visibilia quam intel
ligibilia pertractamus. Cum ista
sint exterius. illa interius
et ista sensu corporis sentiamus.
illa mente intelligamus. nos
que ipsi animo non sensibiles sumus
id est corpora sed intelligibiles
quoniam vita sumus. Tamen ut
dixi tanta facta est in corporibus
consuetudo et ita in hec mi
ro modo relabens foras se
nostra proicit intencio ut cum
ab incerto corporum ablata fue
rit ut in spiritu multo certiore
ac stabiliori cognitione figa
tur refugiat ad ista. et ibi
appetat requiem. unde traxit
infirmitatem. Cuius egritudini

congruendum est ut si quando inter
ora spiritalia accommodatius
distinguere atque facilius insinu
are conamur de corporalibus
exterioribus similitudinum docu
menta capiamus. Sensu igitur
corporis exterior homo preditus
sentit corpora et iste sensus quod
facile aduertitur in quinque par
titus est. videndo. audiendo. ol
faciendo. gustando tangendo.
Sed et multum est et non neces
sarium ut omnes hos quinque sen
sus id quod querimus interro
gemus. Quod enim nobis unus
eorum renunciat etiam in ceteris
valet. Itaque potissimum testi
monio utamur oculorum. Is
enim sensus corporis maxime
excellit. et est visioni mentis
pro sui generis diuersitate
vicinior.

De visibili et vidente atque visione cap. ii.

Cum igitur aliquod corpus vide
mus. hec tria quod facillimum
est consideranda sunt et di
noscenda. Primo ipsa res
quam videmus siue lapidem siue
flammam aliquam siue quid aliud
quod videri oculis potest. quod utique
iam esse poterat et antequam vi
deretur. Deinde visio que non
erat priusquam rem illam obiectam
sensui sentiremus. tertio quod

in ea re que videt᷑. qm̄ diu
videtur sensū detinet oculoꝝ
id ē aīmi intencio. In hys
igitur tribus nō solū ē maī
festa distinctio. sed etiā dis
creta natuā. Primū quippe
illud corpus visibile lōge
alterius nature est qm̄ sen
sus oculoꝝ quo sibimet īci
dente fit visio. Ipāq̄ visio
quid aliud qm̄ sensus ex ea
re que sentitur informat᷒
apparet q̄uis re visibili de
tracta nulla sit nec ulla oī
no eē posset talis visio si
corpus nō sit qd̉ videri
queat. Nullo mō tamē eius
dem sube est corpus quo for
matur sensus oculoꝝ cum
idē corpus videtur et ipā
forma que ab eodē īpri
mitur sensui que visio vo
catur. Corpus enī visum
in sua natura sepabile est.
Sensus aūt qui iam erat
in aīante etiam priusq̄m
videret qd̉ videre posset
tū in aliquod visibile īcur
reret ul' visio que fit ī sen
su ex visibili corpe cū iam
cōiūctū est et videt᷑. Sen
sus ergo uel visio id ē sen
sus nō formatus extrinse
cus ul' sensus formatus ex
trinsecus ad aīantis na
turā pertinent oīno aliam
qm̄ est illud corpus qd̉ vide
do sentim᷒ q° sensus nō ita
format᷑ ut sensus sit sed ut
visio sit. Nam sensus ut āte
obiectū rei sensibilis n̄ eēt
in nobis nō distarem᷒ a ce
cis dū nichil videm᷒ sive ī
tenebris sive clausis oculis.
Hoc aūt distam᷒ qd̉ nobis
inest et nō videntibꝫ q° vi
deri possim᷒ qui sensus vo
catur. Illis vero nō īest nec
aliūde nisi qđ eo carent ceci
appellātur. Iteq̄ illa aīmi
intencio que in ea re quā
videm᷒ sensū tenet atq̄ v
trumq̄ cōiungit nō tm̄ ab ea
re visibili natuā differt.
qnquidē iste aīm᷒. illud cor
pus ē sed ab ipō quoq̄ sen
su ac visione qm̄ solus aī
mi est hec intencio. Sens᷒
aūt oculoꝝ nō ob aliud sen
sus corpis dicit᷑ nisi quia et
ipī oculi mēbra sūt corpis.
et q̄uis nō sentiat corpus
exanime. aīa tn̄ cōmixta
corpi per instrumētū sentit
corporeū et idem instrumē
tū corpus vocat᷑. Cui etiā
passione corpis cū quisq̄ ex
cecatur interceptus extin
guitur tū idem maneat aī
mus et eius intencio lūībꝫ

amissis non habeat quidem
sensum corporis quem videndo
extrinsecus corpori adiungat. at
que in eo viso figat aspectum.
visu tamen ipso indicet se ademp
to corporis sensu nec perire potu
isse nec minui. Manet enim
quidam videndi appetitus inte
ger sive id possit fieri sive
non possit. Hec igitur tria cor
pus quod videtur et ipsa visio.
et que utrumque coniungit inten
tio. manifesta sunt ad dinoscendum
non solum propter propria singulorum
verum etiam propter differenti
am naturarum atque in hiis cum
sensus non procedat ex cor
pore illo quod videtur sed
ex corpore sentientis animantis
cui anima suo quodam miro modo
contemperatur. tamen ex corpore quod
videtur gignitur visio id
est sensus ipse formatur ut
iam non tantum sensus qui etiam
in tenebris esse integer potest
dum est incolumitas oculorum.
sed etiam sensus informatus
sit que visio vocatur. Gig
nitur ergo ex re visibili visio.
sed non ex sola nisi assit
et videns. Quocirca ex
visibili et vidente gignitur
visio. ita sane ut ex vidente
sit sensus oculorum et aspici
entis atque intuentis inten

tio. Illa tamen informatio
sensus que visio dicitur a so
lo imprimatur corpore quod videtur
id est a re aliqua visibili.
Qua detracta nulla rema
net forma que inerat sensui
dum adesset illud quod videbatur.
Sensus tamen ipse remanet qui
erat et prius quam aliquid sen
tiretur. velut in aqua vesti
gium tam diu est donec ipsum
corpus quod imprimitur inest
quo ablato nullum erit cum
remaneat aqua que erat.
antequam illam formam corporis
caperet. Ideoque non possumus
quidem dicere quod sensum gignat
res visibilis. gignit tamen for
mam veluti similitudinem suam
que fit in sensu cum aliquid
videndo sentimus sed formam
corporis quod videmus et formam
que ab illa in sensu viden
tis fit per eundem sensum non
discernimus. quoniam tanta con
iunctio est ut non pateat
discernendi locus sed ratione
colligimus nequaquam nos
potuisse sentire nisi fieret
in sensu nostro aliqua similitudo
conspecti corporis. Neque enim
cum anulus cere imprimitur
ideo nulla ymago facta est
quia non discernitur nisi

qm

cū fuit sepata. Sed qm̄ p⁹
ceram sepatam manet qd
factū est ut videri possit
pptea facile psuadetur qd
īerat iam cere forma īpres
sa ex anulo et anq̄m ab il
la separetur. Si autē liqui
do humori anulus adiūge
retur eo detracto nichil y
maginis appareret. Nec
ideo tn̄ discernere ratio nō
deberet fuisse in illo humo
re anq̄m detraheret anu
li formā factā ex anulo q̄
distinguēda ē ab ea forma
que in anulo est vn̄ ista fcā
est que detracto anulo nō
erit cuius illa in anulo ma
neat vn̄ ista facta ē. Sic sen
sus oculor̄ nō ideo nō habet
ymaginē corpis qd videt
qm̄ diu videtur quia eo de
tracto nō remanet. Ac per
hoc tardioribz īgenijs diffi
cilime psuaderi pt̄ formai
in sensu nrō ymaginem rei
visibilis cū eā videm⁹ et
eandē formā ēē visionem.
Sed qui forte aduerterūt
qd cōmemorabo nō ita in
hac inquisitione laborabūt.
Plerūqz cū diuscule atten
derim⁹ queqz luminaria et
deinde oculos clauserim⁹
quasi versantur in cōspectu

quedā lucidi colores varie
sese cōmutātes et minus
minusqz fulgentes donec
oīno desistant. Quos intelli
gendū est reliquias ēē for
me illius que facta erat
in sensu dū corpus lucidū
videretur paulatīqz et quo
dāmō gradatī deficiendo
variari. Nam et insertar̄
fenestrar̄ cancelli si eos forte
intuebamur sepe in ipīs appa
ruere coloribz ut manifes
tū sit hanc affectionē nrō
sensui ex ea re que videbatur
īpressam. Erat ergo etiam
cū viderem⁹ et illa erat
clarior et expressior sed mlt
tū coniuncta cū specie rei
eius que cernebatur ut dis
cerni oīno nō posset et ipa
erat visio. Quin etiam cū
lucerne flāmula mō quodā
diuaricatis radijs oculor̄
quasi geminatur due visio
nes fiūt cū sit res una que
videtur. Singillatī quippe
afficiūtur idem radij de suo
quisqz oculo emicantes dū
nō sinuntur in illud corpus
intuendū pariter cōiūcte qz
concurrere ut unus fiat
ex utroqz contuitus et idō
si unū oculū clauserimus
non geminū ignem sed si

cuti est unū videbim⁹. Cur
aūt sinistro clauso illa speci
ēs videri desinit que ad dex
trū erat vicissimqꝫ dextro
clauso illa iterū morit^a que
ad sinistrū erat. et longū
est et rei p̄n̄ti nō necessari
iū mō querē ac disserē. Qđ
enī ad susceptā questionē
satis ē nisi fieret in sensu
nr̄o quedā ymago silima
rei eius quā cernim⁹. nō
sc̄dm oculoꝝ nūm̄ flāme
species geminaret^e. cū q̄dā
cernendi modus adhibi
tus fuit qui possit cōcursū
sepāre radioꝝ. Ex uno q̄ppe
oculo quolibet mō deduc
to aut īpresso a' in torto si
alter clausus ē dupliciter
videri aliquid qđ sit unū
nullo pacto potest. Que
cū ita sint. tria hec q̄uis
diuersa natura queādmo
dū in quandā unitatem
cōtēperent^e meminerim⁹
id ē species corporis que
videtur et ymago ei⁹ ī
pressa sensui qđ est visio.
sensus ve formatus et vo
lūtas aīmi que rei sensi
bili sensū admonet in eo
qꝫ ip̄am visionē tenet. Hoꝝ
primū id est res ip̄a visibi
lis non pertinet ad aīantis

naturā nisi cū corpus nr̄m
cernim⁹ alterꝝ aūt ita p̄tinet.
ut et in corpē fiat et p̄ corp⁹
in aīa. Fit enī in sensu qui
neqꝫ sine corpē est neqꝫ si
ne aīa. Terciū vero solius
aīe est quia volūtas ē. Cū
igitur hoꝝ triū tā diuerse
substācie sint tamē in tātā
coeūt unitatē ut duo priora
vix intercedente iudice rō
ne discerni valeant spēs
videlicet corpis qđ videt^e
et ymago eius que fit ī sen
su id ē visio. Volūtas aūt
tantā habet vim copulādi
hec duo ut et sensū formā
dū admoneat ei rei q̄ cer
nitur. et in ea formatū te
neat. et si tam violenta ē
ut possit vocari amor aut
cupido aut libido. etiā cete
rū corpus aīantis veheme
ter afficit. et ubi nō resistit
pigrior durior qꝫ matiēs
in silem speciē colorē qꝫ cō
mutat. Licet videre corpus
culū cameleontis ad colo
res quos videt facilima
cōuersione variari. alioꝝ aūt
aīalū quia nō ē ad cōuer
sionē facilis corpulēcia fe
tus plerꝫqꝫ produnt libidi
nes matrum que cū mag
na delectatione conspexe

rint. Quam enī teneriora atqꝫ
ut ita dixerī formabiliora sūt
primordia seminū tā efficaci
ter et capaciter sequūtur īte
tionē materne aīe et que in
ea fiā ē fantasiā per corpus
qd' cupide aspexit. Sūt exē
pla que copiose cōmemorari
pñt. Sed unū sufficit de fide
lissimis libris qd' iacob fecit
ut oues et capre varios colo
ribus parerent supponendo
eis variata virgulta ī canā
libꝫ aquarū que potantes
intuerentur eo tp̄e q° cōce
pant. Sed aiā rōnalis defor
miter viuit cū scđm trinita
tem exterioris hoīs viuit id
ē cū ad ea que forīsecus sen
sū corpis formāt nō lauda
bilem volūtatē qua hec ad
utile aliquid referat. sed tur
pem cupiditatē qua hijs in
herescat accomodat q̄a etiā
detracta specie corpis q̄ cor
palit' sentiebatur remanet
ī memoria silitudo ei⁹ quo
rursus volūtas cōuertat a
ciem ut inde formetur īcrī
secus. sicut ex corpe obiecto
sensibilis sensus extrīsecus
formabat'. De memoria qua
visorū ymago retinet' et ītētio
ne aī qua ī utrūqꝫ cōcurritur
Cap. iij

Atqꝫ ita fit illa trinitas
ex memoria et intna
visione et que utrūqꝫ copu
lat volūtatē. Que tria cū
in unū coguntur ab ipō coac
tu cogitatio dicit'. Nec iā
in hijs tribꝫ diuersa sb'a est.
Neqꝫ enī aut corpus illud
sensibile ibi ē quod oīo dis
cretū ē ab aīantis natura
aut sensus corpis ibi forma
tur ut fiat visio aut ipsa
volūtas id agit ut formā
dū sensū sensibili corpori
admoueat ī eoqꝫ formatū
detineat. sed pro illa specie
corpis que sentiebatur ex
trinsecus. succedit meōria
retinēs illā speciē quā per
corpis sensū cōbibit aīma.
proqꝫ illa visione que foris
erat cū sensus ex corpe sen
sibili formaretur succedit
intus silis visio cū ex eo
qd' meōria tenet formatur
acies aī et absentia corpa
cogitātur volūtas qꝫ ipsa
quō foris corpi obiecto for
mādū sensū admouebat
formatūqꝫ iūgebat sic a
ciem recordantis aī con
uertit ad memoriā ut ex
eo qd' illa retinuit ista for
metur. et fit in cogitatiōe

similis visio. Sicut autem ratione discernebatur species visibilis qua sensus corporis formabatur et eius similitudo que fiebat in sensu formato ut esset visio, alioquin ita erant coniuncte ut omnino una eademque putaretur, sic illa fantasia cum animus cogitat speciem visi corporis cum constet ex corporis similitudine quam memoria tenet et ex ea que inde formatur in acie recordantis animi, tamen sic una et singularis apparet ut duo quedam esse non inveniantur nisi iudicante ratione qua intelligimus aliud esse illud quod in memoria manet etiam cum aliunde cogitamus et aliud fieri cum recordamur id est ad memoriam redimus et illic invenimus eandem speciem que si iam non ibi esset ita oblitos nos esse diceremus ut omnino recolere non possemus. Si autem acies recordantis non formaretur ex ea re que erat in memoria nullo modo fieret visio cogitantis. Sed utriusque coniunctio id est eius quam memoria tenet et eius que inde exprimitur ut formetur acies recordantis quia simillime sunt veluti unam facit apparere. Cum autem cogitantis acies inde aversa fuerit atque id quod in memoria cernebatur destiterit intueri nichil forme que impressa erat in eadem acie remanebit atque inde formabitur quo rursus conversa fuerit ut alia cogitatio fiat. Manet tamen illud quod reliquit in memoria quo rursus cum id recordamur convertatur et conversa formetur atque unum cum eo fiat unde formatur.

De ymaginibus quas cogitationis acies intuetur in fantasia quam memoria concipit cap. iiij.

Voluntas vero illa que hac atque illac fert et refert aciem formandam coniungitque formatam si ad interiorem fantasiam tota confluxerit atque a presentia corporum que circumiacent sensibus atque ab ipsis sensibus corporis animi aciem omnino averterit atque ad eam que intus cernitur ymaginem penitus converterit tanta effunditur similitudo speciei corporalis expressa ex memoria ut nec ipsa ratio discernere sinatur utrum foris corpus ipsum videatur an tale intus aliquid cogitetur. Nam interdum homines nimia cogitatione rerum visibilium vel illecti vel territi etiam eiusmodi repente voces

ediderūt q̄ reuera in medijs
talib; actionib; seu passionib⁹
uersarētur. Et meīm me au
disse a quodā q eā expressā
et quasi solidā speciē femei
corpis in cogitando cernere
soleret ut ei se quasi misce
ri sentiens etiā genitalib⁹
flueret. Tm̄ habet uirtū
aiā in corpus suū et tm̄ va
let ad indumēti qualitatē
vertendā atq; mutandam.
quō afficiat indutus qui co
heret indumēto suo. Ex eo
dem gnē affectionis etiam
illud ē qd' in sopnis p yma
gines ludim⁹. Sed plimū dif
fert utrū sopitis sensib; cor
poris sicuti sūt dormientiū.
aut ab interiore cōpage tur
batis sicuti sūt furentiū.
aut alio quodā mō alienā
tis sicuti sūt diuinātiū ul
prophetantiū aīmi intētio
quadam necessitate icur
rat i eas que occurrerūt
ymagines siue ex meōria
siue ex alia aliqua occulta
vi per quasdam spiritales
mixturas similiter spūta
lis sbe. an sicut sanis atq;
vigilātib; interdū conti
git ut cogitatione occupa
ta se uolūtas auertat a sen
sibus atq; formet ita aīmi
aciem varijs ymaginibus
rerū sensibiliū taqm̄ ipā sen
sibilia senciātur. Non tantū
autē cū appetendo in talia
volūtas intendit. fiūt iste
ipressiones ymaginū. s; etiā
cū deuitandi et cauēdi causa
rapitur aīm⁹ in ea cōtuēda
que fugiat. Unde non solū
cupiendo sed etiā metuēdo
infertur uel sensus ipis sen
sibilib; uel acies aīmi for
māda ymaginib; sensibiliū.
Itaq; aut metus aut cupidi
tas quāto vehemētior fuit
tanto expressius formatur
acies sū sentientis ex corpe
qd' in loco adiacet sū cogitā
tis ex ymagiē corpis q̄ meō
ria continet. Qd' ergo ē ad
corpus sensū aliqd' corpus in
loco hoc est ad mentis aciē
similitudo corpis in meōria.
et qd' est aspicientis visio
ad eam speciē corpis ex qua
sensus formatur. hoc ē visio
cogitantis ad ymaginē cor
poris in memoria constitu
tam ex qua formatur acies
aīmi. et quod ē intencio volū
tatis ad corpus visū visioē;
q; copulandā ut fiat ibi que
dā unitas tū q̄uis eor sit

diuersa natura. hoc est eoꝝ
volūtatis intencio ad copu-
landā ymaginē corporis que
inest in memoria et visioē
cogitantis. id ē formā quā
cepit acies aīmi rediens ad
meōriā. ut fiat et hic que-
dā unitas ex tribus nō iā
nature diuersitate distre-
tis sed unius eiusdē qz sbē.
quia hoc totū intus ē et to-
tū unus aīm9. Sicut autē
cū forma et species corporis
interierit nō pt ad eā volū-
tas sensum reuocare cernē-
tis. ita cū ymago quā meō-
ria gerit obliuione deleta
est. nō erit quo aciē aīmi
formandā volūtas recordā-
do retorqueat. De cogita-
cionibz īnoxijs et de hijs q̄
ab acie recordacionis abigē-
de sunt cap. v.

Sed q̄a p̄ualet aīm9 non solū
oblita verū etiā non sensa
nec expta confingere ea q̄
nō exciderūt augendo mi-
nuendo cōmutando et pro
arbitrio cōponendo sepe yma-
ginatur quasi ita sit aliquid
qd' aut scit nō ita eē q' nescit
ita eē in quo genere cauen-
dū est ne aut mēciat' ut de-
cipiat. aut opinetur ut deci-
piat'. Quibus duobus mal'
euitatis nichil ei obsūt yma-
ginata fantasmata sicut nich-
il obsunt expta sensibilia. et
retenta memoriter. si neqz
cupide appetant' si iuuant.
neqz turpiter fugiant' si of-
fendūt. Cū aut in hijs volū-
tas relictis melioribus auida
volutatur. īmūda fit. atqz
ita et cū assūt pniciose et
cū absūt pniciosius cogitāt'.
Male itaqz viuitur et defor-
miter scd'm trinitatē hoīs
exteīoris quia et illā trini-
tatē que licet interius yma-
ginetur. exteriora tn̄ yma-
ginatur sensibiliū corpaliū
qz utendoꝝ causa peperit.
Nullus enī eis uti posset
etiā bene nisi sensaꝝ rerū
ymagines meōria tenerē-
tur et nisi ps maxima vo-
lūtatis in supioribz atqz īte-
rioribz habitet eaqz ipsa
que comodatur siue foris
corporibus siue intus yma-
ginibus eoꝝ nisi quicquid
in eis capit ad meliorem
veriorēqz vitā referat
atqz in eo fine cuius ītuitu
hec agenda iudicat acqui-
escat. quid aliud facimus.
nisi qd' nos apls fac'e pro-

habet dicens. Nolite cōfor
mari huic seculi. Quapropter
non est ista trinitas yma
go dei. Ex ultima quippe
id ē corporea creatura qua
supior est aīa. in ipā aīma
fit per sensū corpis. nec ta
mē est oīmodo dissilis. Quid
enī non pro suo genere ac
pro suo modulo habet sili
tudinē dei. Quādquidem
deus fecit oīā bona valde.
nō ob aliud nisi quia ipse
sūme bonus est. Inquātū g°
bonū ē quicquid ē ī tm̄ si
licet q̄uis longe distantē.
habet tamē nōnullā silitu
dinē sūmi boni. Et si natu
ralem utiq3 rectā et ordi
natā. Si aut̄ viciosam uti
q3 turpem atq3 pversam.
Nam et aīe in ipīs pctīs
suis nō nisi quandā silitu
dinē dei supba et ppostea
et ut ita dicam servili liber
tate sectantur. Ita nec p̄mis
parentibus nrīs psuaderi
pcīn posset nisi diceretur
eritis sicut dij. Non sane
omē qđ in creaturis aliquo
mō simile ē deo. etiā yma
go eius dicenda ē. sed illa
sola qua supior ipē solus
ē. Ea quippe de illo pressius
exp̄mit̄. inter quā et ipm̄ nul
la interiecta natuā ē. Visio
nes ergo illius id est forme
que fit in sensu cernentis qi
parens est forma corpis ex
qua fit. sed parens illa non
vera unde nec ista veā pro
les est. Neq3 enī oīno in id
idem gignit. qm̄ aliquid ali
ud adhibetur corpi ut ex illo
formetur id est sensus vidē
tis. Quo circa id amare alie
nari ē. Itaq3 volūtas que v
trūq3 cōiungit quasi parētē
et quasi prolē magis spiri
talis est qm̄ utrūlibet cor.
Nam corpus illud qđ cerni
tur oīno spiritale non ē. Vi
sio vero que fit in sensu hr̄
admixtū aliquid spiritale
quia sine aīā fieri non pt̄.
Sed nō totū ita ē qm̄ ille q°
format corpis sensus ē. Vo
lūtas ergo que utrūq3 cōiū
git magis ut dixi spūtalis
agnoscit̄. et ideo tāqm̄ per
sonā spūs īsinuare incipit
in illa trinitate. Sed magis
pertinet ad sensum forma
tū qm̄ ad illud corpus unde
format̄. Sensus enī aīantis
et volūtas aīe est nō lapi
dis aut alicui9 corpis quod
videtur. Non ergo ab illo

inde

quasi parente procedit. sed
nec ab ipsa quasi prole hoc est visi
one atque forma que in sensu
est. Prius enim quam visio fieret
iam erat voluntas que forman
dum sensum cernendo corpori admo
vit. sed nondum erat placitum.
Quomodo enim placeret quod
nondum erat visum. Placitum autem
quieta voluntas est. Ideoque nec
quasi prolem visionis possumus
dicere voluntatem quia erat ante
visionem nec quasi parentem
quia non ex voluntate sed
ex viso corpore formata aut
expressa est. Finem fortas
se voluntatis et requiem
possumus recte dicere visio
nem ad hoc duntaxat unum
Neque enim propterea nichil ali
ud volet quia videt aliquid
quod volebat. De fine vo
luntatis quo cognoscitur recta
an prava cupiamus. Cap. vi.

Non itaque omnino ipsa vo
luntas hominis cuius finis
non est ~~quam~~ nisi beatitudo sed ad
hoc unum interim voluntas vi
dendi finem non habet nisi
visionem sive id referat
ad aliud sive non referat
Si non enim refert ad aliud
visionem sed tantum voluit ut
videret non est disputandum
quod ostendatur finem voluntatis
esse visionem manifestum est enim.
Si autem refert ad aliud vult
utique aliud nec iam videndi
voluntas erit. aut si videndi
non hoc videndi tamquam si ve
lit quisque videre cicatricem
ut inde doceat vulnus fu
isse. aut si velit videre fe
nestram. ut per fenestram vide
at transeuntes. Omnes iste
atque alie tales voluntates
suos proprios fines habent
qui referuntur ad finem illius
voluntatis qua volumus beate
vivere. Et ad eam pervenire
vitam que non referatur ad
aliud sed amanti per se ipsam
sufficiat. Voluntas ergo viden
di finem habet visionem et vo
luntas hanc rem videndi fi
nem habet huius rei visio
nem. Voluntas itaque videndi
cicatricem finem suum expetit hoc
est visionem cicatricis et ad
eam ultra non pertinet. Volun
tas enim probandi vulnus fu
isse. alia voluntas est quam
ex illa religetur cuius recte
finis est probatio vulneris
et voluntas videndi fenestram
finem habet fenestre visionem
Altera est enim que ex ista
nectitur voluntas per fenestram

videndi tñseūtes cui⁹ item
finis est visio transeūtiū Rec
te aūt sūt volūtates omēs
sibimet religate. si bona ē
illa quo cūcte referūtur. Si
aūt praua est praue sūt oēs
Et ideo volūtatū rectāꝝ con
nexio iter est qddā ascendē
tiū ad btītudinē qd' tertis
velut passibus agitur. Pra
uarū āt atqꝫ distortarū volū
tatū īplicatio vinculū est
quo alligabitur qui hoc a
git ut proiciatur in tene
bras exteriores. Btī ergo
qui factis et moribꝫ can
tant canticū graduū. et
ve hijs qui trahūt peccata
sicut restim longam. Sic
est aūt requies volūtatis
quē dicim⁹ finē si adhuc
refertur ad aliud quēad
modū possum⁹ dicē requi
em pedis eē in ambulan
do cū ponitur vn̄ alius
īnitatur quo passibꝫ pgit'.
Si aūt aliquid ita placet
ut in ea cū aliqua delecta
tione volūtas acquiescat.
nōdū est tñ illud quo ten
dit'. Sed et hoc refertur
ad illud ut deputetur non
tāqm̄ patrie ciuis sed tāq̄
refectio vel etiam mansio
viatoris

De ea trinitate q̄ iam nō ex corpe neqꝫ ex corporis sensu sed de memoria nascitur cogitantis. Cap. vij.

Iam veō in alia trinitate
interiore quidē qm̄ ē ista
in sensibilibꝫ et in sensibꝫ
sꝫ tñ que inde cōcepta est
cū iam nō ex corpe sens⁹
corporis sed ex memoria
formatur acies aīmi cū
pma ī meōria species inheserit
corporis quod forinsecus sen
tim⁹ illam speciē que in
memoria est quasi pntē
dicim⁹ eius que fit in fā
tasia cogitantis. Erat eñ
in meōria et pⁱusq̄m cogi
taretur a nobis sicut erat
corpus in loco et priusq̄m
sentiretur ut visio fieret.
Sed cū cogitatur ex illa
quā meōria tenet. exprī
mitur in acie cogitantis
et reminiscendo formatur
ea species que quasi pro
les est eius quā meōria
tenet. Sed neqꝫ illa vera
parens. neqꝫ ista vera pro
les est acies quippe aīmi
que formatur ex meōria
cū recordando aliqd cogi
tam⁹ nō ex ea specie proce
dit quā meminim⁹ visā.

q̄nquidē eorū meminisse nō
possem⁹ nisi uidissem⁹. Aci
es autē aīmi que reminiscē
do formatur erat etiā p̄usq̄
corpus qd' meminim⁹ uide
rem⁹. q̄ntomagis priusq̄
id meōrie mandarem⁹. Cum
q̄m itaq₃ forma que fit in
acie recordantis ex ea fi
at que inest memorie ipā
tamē acies nō inde existit
sed erat ante ista. Conse
quēs est autē ut si nō est
illa vera parēs. nec ista
veā sit proles. Sed et illa
q̄i parēs et ista quasi pro
les aliquid īsinuant vn̄ in
teriora atq₃ veriora exer
citacius certiusq₃ videant᷑.
Difficilius iam plane dis
cernitur utrū volūtas que
meōrie copulat visionem
nō sit alicui⁹ eoꝝ siue pa
rens siue proles. et hanc
discretionis difficultatem
facit eiusdē natuē atq₃ sbē
parilitas atq₃ equalitas.
Neq₃ enī sicut foris facile
discernebat᷑ formatus sen
sus a sensibili corpe et vo
lūtas ab utroq₃ propt᷑ natu
re diu͛sitatem que inest
ab īuicē oībȝ tribus de qua
satis sup̄ disseruim⁹ ita et

hic potest. Quamuis enī hec
trinitas de qua nūc querit᷑
forinsecus īuecta ē aīo īnus
tamē agit᷑. et nō ē q̄q̄m eius
p̄ter ipi⁹ aīmi naturā. Quo
igitur pacto demōstrari pt
volūtatē. nec quasi parentē
n᷑ quasi prolē esse siue corpo
ree silītudinis que meōria
cōtinet᷑. siu ei⁹ que inde cū
recordam᷑ exp̄mit᷑ q̄n vtrūq₃
in cogitando ita copulat ut
tāq̄m vnū singularit᷑ appa
reat et discerni nisi rōne
nō possit. Atq₃ illud primū
uidendū est non eē volūtatē
reminiscendi nisi totū ul' ali ul'
quid rei eius quā reminisci
volum⁹ in penetralibȝ meō
rie teneam⁹. Qd' enī oīnō
et oī ex parte obliti fuerim⁹
nec reminiscendi voluntas
exoritur q̄m quicquid recor
dari volum⁹ recordati iam
sum⁹ in meōria nr̄ā eē uel
fuisse. verbi grā. si recordai
volo q̄d heri cenauerī. aut
recordatus sum iam cenasse
me a' et hoc nōdū certe tm̄
ipm̄ tp̄s aliquid recordatus
sum. si nichil aliud ipm̄ saltē
hesternū diē et eam ei⁹ par
tem qua cenari solet et quid
sit cenare. Nam si nichil tale

recordatus essem quid heri
tenuerim recordari velle
nō possem. Unde intelligi pt
volūtatē reminiscendi ab hiis
quidē rebus que memoria
continentur procedere adiūc
tis simul hiis que inde per
recordationē cernendo exp'
muntur id ē ex copulatione
rei cuiusdā quā recordati
sum⁹ et visionis que inde
facta ē in acie cogitantis
cū recordati sum⁹. sed ipsā
que utrūqz copulat volun
tas requirit et aliud quod
quasi vicinū est atqz conti
guū recordanti. Tot igitur
hui⁹ gnis trinitates quot
recordationes quia nulla
est earum ubi nō hec tria sint
illud qd' i meōria reconditū
est etiam antequā cogitetur
et illud qd' fit in cogitatiōe
cū cernitur et voluntas
utrūqz coiū(ira)gens ex
utroqz. ac tertia seipā unū
aliquid cōplens. an potius
ita cognoscitur una quedā
in hoc genere trinitas ut
unū aliquid gnalit' dicam⁹
quicqd corpaliū specierū in
memoria latet. et rursus
unū aliquid generalem
visionē cū talia recordātis
atqz cogitantis quorum duo
rū copulatione tertia cō
iungitur copulatrix volun
tas. ut sit hoc totū unū qd
dam ex quibusdam tribz.

De multiplicatoibz trinitatis que ex recordatione paritur cap. viij.

Sed quia nō pt acies cī
simul oīa que ī meō
ria tenet uno aspectu con
tueri altnant vicissim ce
dendo ac succedendo trini
tates cogitationū. atqz ita
fit ista īnuābilit' nuosissi
ma trinitas. nec tamē infi
nita si nūs ī meōria recon
ditarū rerū nō excedatur.
Ex quo enī cepit unusqsqz
sentire corpa qlibz corporis
sensu etiā si posset adiūgere
que oblitus est certus et
determinatus procul dubio nūs
foret quāvis īnuābilis. Dici
mus enī īnuābilia nō solū
infinita. sed etiā que ita fi
nita sūt ut facultatē nūan
tis excedant. Sed hinc ad
uerti aliqnto manifesti⁹
pt aliud esse qd' reconditū
meōria tenet et aliud qd'
inde ī cogitatione recordā
tis expmitur. quāvis tn̄ fit
utriusqz copulatio unū ideqz

videatur q͡a meminisse nō
possum⁹ corp̄m species n̄
tot quot sensim⁹. et q̄ntas
sensim⁹ et sicut sensimus
Ex corporis enī sensu eas in
meōriā combibit aīm⁹. Visi
ones tn̄ ille cogitantiū ex
hijs quidē rebus que sunt
in memoria. sed tamē in
nūabilit' atq3 oīno infini
te multiplicant' atq3 vari
antur. Vnū quippe solem
memini q2 sicuti est unū
vidi. Si voluo aut duos
cogito uel tres uel quotq3
volo sed ex eadē meōria qua
unū memini fort' acies mltos cogi
tātis et tm̄ memini q̄ntū vidi si e
nī maiorē ul' minorē memini q̄m
vidi iam non memini quod vidi
et ideo nec memini q2 si ver
memini tm̄ memini q̄ntū
vidi. Vel maiorē tn̄ pro vo
lūtate cogito uel minorē.
et ita memini ut vidi. Cogi
to autē sicut volo curren
tem. et ubi volo stantē. vn̄
volo et quo volo venietē
Quadrū etiā michi cogitare
in promptu ē cū rotūdum
memineri et cuiuslibet
coloris cū solem viridem
nūq̄m viderim et ideo nō
memineri. Atq3 ut solem
ita cetera. Hee aūt rerū

forme q̄m corporales atq3 sen
sibiles sunt errat quidam
aīmus cū eas opinat' eo
mō foris eē quō intus cogi
tat ul' cū iam interierūt
foris adhuc in memoria re
tinentur. uel cū aliter etiā
qd' meminim⁹ non recordā
di fide sed cogitandi varie
tate formatur q̄m q̄m sepis
sime credamus etiā vera
narrātibz que ipi sensibus
perceperūt. Que cū in ipso
auditu q̄n narrant' cogita
mus nō videtur ad meōriā
retorqueri acies ut fiant
visiones cogitantiū. Neq3
enī ea nobis recordantibz.
sed alijs narrantibz cogita
mus atq3 illa trinitas non
hic videtur expleri que fit
cū species in memoria la
tens et visio recordantis
tertia voluntate co
pulātur ime nō enī qd' la
tebat in meōria mea sed
qd' audio cogito cū aliquid
michi narrat'. nō ipās vo
ces loquētis dico. ne q̄sq̄m
putet in illā me exisse tri
nitatem que foris in sensibili
bus et in sensibz agitur. sed
eas cogito corp̄m species
quas narrans verbis sonisq3

significa

significat quas utiq; nō remi
niscens sed audiens cogito.
Sed si diligēcius considerem⁹.
nec tunc excedit' meōrie mo
dus. Neq; eñ uel ītelligere
possem narrantē si ea q̄ dicit
et si contexta tunc primū au
direm nō tn̄ generalit' sin
gula meminissē. Cui eñ m̄
narrat verbi gratia aliquē
montē silua exutū et oleis
indutū ei narrat qui meīne
rim species et montiū et sil
uarū et olea℞ quas si oblit⁹
essem quid diceret oīno nes
cirem. et ideo narrationem
illam cogitare nō possem.
Ita fit ut oīs qui corporalia co
gitat siue ipē aliquid cōfin
gat siue audiat aut legat ul'
pterita narrātem uel futūa
pronūciatē ad memoriā suā
recurrat et ibi repiat mo
dū atq; mensuram oīm for
marū quas cogitans ītuet'.
Nam neq; colorē quē nūq̄
vidit neq; figurā corpis nec
sonū quē nūqm̄ audiuit n'
saporem quē nūq̄ gustauit.
nec odorem quē nūq̄ olfe
cit. nec ullā contrectationē
corpis quā nūq; sensit pt q̄s
qm̄ oīno cogitare. At si pptea
nemo aliquid corpale cogi
tat nisi quod sensit. q; nemo
meminit corpale aliqd nisi
qd' sensit. sicuti in corpibus
sentiendi sic in meōria ē co
gitandi modus. Sensus eñ
accipit speciē ab eo corpe qd'
sentim⁹ et a sensu meōria. a
meōria vero acies cogitantis.
Voluntas porro sicut adiūgit
sensū corpi sic memoriā sen
sui. sic cogitantis aciē meōrie.
Que aūt cōciliat ista atq; cō
iūgit ipā eciā disiūgit ac se
parat id est volūtas. Sed a
sentiendis corporibz motu cor
poris sepat corpis sensus ne
aliquid senciam⁹. aut ut sen
tire desinam⁹. Veluti cū ocu
los ab eo qd' videre nolum⁹
auertim⁹ ul' claudim⁹ sic au
res a sonis. sic nares ab odo
ribz. ita eciā uel os claudēdo
ul' aliquid ex ore respuendo
a saporibz auersamur. ītac
tu quoq; uel subtrahim⁹ cor
pus ne tangam⁹ quod nolu
mus uel si iam tangebam⁹
abicim⁹ aut repellim⁹ ita
ut motu corpis agat volū
tas ne sensus corpis rebus
sensibilibus copulet' et agit
hoc qntū pt. Nam tū ī hac
actione ppter condicionem
seruilis mortalitatis difficul
tatē patitur cruciatus ē cō
sequens ut volūtatis nihil

reliquū fiat nisi tollerātia.
Memoriam vero a sensu vo
lūtas auertit cū in aliud īte
ta non ei sinit inherere pn
tia. Qd' aīaduertere facile ē.
cū sepe corā loquentem nobis
aliquē aliud cogitando nō au
disse nobis videmur. falsum
ē autē audiuim⁹ eū sed non
meminim⁹ subinde p aurium
sensū labentibz vocibz. aliena
to nutu volūtatis p quē so
lent infigi memorie. Verius
itaqz dixerim⁹ cū tale aliqd
accidit nō meminim⁹ qm̄ nō
audiuim⁹. Nam et legētibz
euenit et michi sepissiē ut
plecta pagina uel epl'a nesci
am quid legeri et repetā. In
aliud quippe intento nutu vo
lūtatis non sic est adhibita
memoria sensui corpis quō
ipē sensus adhibitus ē lrīs.
Ita et ambulantes intenta in
aliud volūtate nesciūt q̄ trā si
erūt. Qd' si nō vidissent non
ambulassent aut maiore in
tentione palpando ambulas
sent p̄sertim si per īcognita
pgerent. Sed q'a facile ābu
lauerūt utiqz viderūt. Quia
vero nō sicut sensus oculoꝝ
locis quacūqz pgebat ita ipi
sensui meōria iūgebat. nul
lomō id qd' viderūt etiā recē

tissimū meinisse potuerunt.
Iam porro ab eo ~~qd' ab eo~~ qd' ī
meōria est aīmi aciē vellem
auertere. michil ē aliud qm̄ nō
inde cogitare. Qd' in quolibz
genere trinitatū volūtas nec
parēs īueniatur eē nec proles
In hac igit' distri Cap. IX.
butione cū incipim⁹ ab
specie corpis et puenim⁹ usqz
ad spēm que fit in contuitu co
gitantis. quatuor species re
periūtur quasi gradati nate
altera ex altera. scd'a de pma.
tertia de scd'a. quarta de tcia.
Ab specie quippe corpis qd' cer
nitur exoritur ea que fit in
sensu cernētis et ab hac ea q̄
fit in meōria et ab hac ea q̄
fit in acie cogitātis. Quia ppt'
volūtas quasi pntē cū prole
ter copulat. Primo speciem
corpis cū ea quā gignit in
corpis sensu et ipām rursus
cū ea que ex illa fit ī meōria
atqz istā quoqz tertio cū ea q̄
ex illa paritur in cogitantis
intuitu. Sed media copula
q̄ scd'a ē cū sit vicinior nō tā
simil' ē prime qm̄ tertie. Visi
ones autē due sunt. una senci
entis altera cogitantis. Ut aūt
possit eē visio cogitantis ideo
fit in meōria de visione sen
cientis simile aliquid quo se ita

co͞uertat in cogitando acies a͞i
sicut se interuendo co͞uertit
ad corpus acies oculoꝝ. Postea
duas in hoc genere trinitates
volui co͞mendare. una͞ cu͞ visi
o sentie͞tis format͛ ex corpore
alia͞ cu͞ visio cogitantis forma
tur ex memoria. Mediam ve͞o
volui quia no͞ ibi solet visio
dici cu͞ memorie co͞mendatur
forma q͞ fit in sensu cerne͞tis.
ubiqꝫ tame͞ voluntas no͞ appa
ret nisi copulatrix q͞ parentis
et prolis et ideo undecu͞qꝫ pro
cedat nec parens nec proles
dici pt.

Qz facile sit cogitanti
fingere sibi eas species quas
non videt ex eaꝝ recorda
tione quas videt. Cap. X.

Etenim si no͞ memim⁹ nisi
qd sensim⁹ neqꝫ cogita
mus nisi qd meminimus cur ple
ru͞qꝫ falsa cogitam⁹ cu͞ ea q͞
sensim⁹ no͞ utiqꝫ falso memi
nerim⁹ nisi quia voluntas
illa͞ qua͞ co͞iunctrice͞ ac sepa
trice͞ huiusmodi reꝝ iam
q͞ntu͞ potui demo͞strare cu
rauj formanda͞ cogitantis a
ciem per condita memorie du
cit ut libitu͞ e͞ et ad cogita͞
da ea que no͞ memim⁹ ex eis
que memim⁹ aliud hinc aliud
inde ut sumat appellit? Que
in una͞ visione͞ coeu͞tia fac
iunt aliquid. qd ideo falsu͞ dici
tur quia uel no͞ e͞ foris in re͞
corporearu͞ natura. uel no͞ de me
moria videt͛ expressu͞ cu͞ tale
nichil nos sensisse meminim⁹.
Quis eni͞ vidit cignu͞ nigru͞?
et propterea nemo meminit. Cogi
tare tame͞ quis no͞ pt? Facile
e͞ eni͞ illam figura͞ qua͞ vide
do cognouim⁹ nigro colore
perfunde͞ que͞ nichilominus in
aliis corporibus vidim⁹. et qa͞
utru͞qꝫ sensim⁹ utru͞qꝫ memi
mus. Nec aue͞ quadrupede͞
memini quia no͞ vidi. sed fan
tasiam talem facillime intueor.
du͞ alicui forme volatili qua
lem vidi adiungo alios duos
pedes quales itide͞ vidi. Quia
propter du͞ coniuncta cogitam⁹ que
singillatim sensa meminim⁹. vi
demur no͞ id qd meminimus
cogitare cu͞ id agam⁹ mode
rante memoria unde sumim⁹ oi͞a
que multipliciter ac varia pro
nra͞ volu͞tate co͞ponim⁹. Na͞
neqꝫ ipas magnitudines corpm
quas nu͞qm͞ vidim⁹ sine ope
memorie cogitam⁹. Qua͞tu͞ eni͞
solet spacij occupare per magni
tudine͞ mundi nr͞ obtutus in
tantu͞ extendim⁹ quaslibet
corpm moles cu͞ eas maximas
cogitam⁹. Et ratio quide͞ pgit
in ampliora. sed fantasia non

sequit^r quippe cū infinitatem
quoqȝ nūi ratio renūnet quā
nulla visio corꝑalia cogitātis
apphendit. Eadem ratio docet
minutissima etiā corpuscula
infinite diuidi cū tn̄ ad eas te
nuitates uel minutias ꝑuen
tū fuit quas visas meīnim⁹
exiliores minutioresqȝ fanta
sias iam non possum⁹ intuerī.
q̄uis ratio non desinat perse
qui ac diuidere. Ita nulla cor
poralia nisi aut ea que meī
nim⁹ aut ex hijs que meīni
m⁹ cogitam⁹.

De mensurā et nūo et pondere quorꝝ similitu do sit ī memoria et visione et volumtate. Cap. xi.

Sed quia nūose cogitarī
possunt que singillatim sunt
inpressa memorie videtur
ad memoriā mensura ad visi
onē uō nūs pertinere. quia
licet īnuābilis sit multiplici
tas taliū visionū. singulis
tn̄ in meōria ꝑscriptus ē ītrās
gressibilis modus. Mensura
igitur ī meōria. in visionibus
nūs apparet sicut in ipis cor
poribus visibilibȝ mensura
quedā est cui nūosissime co
aptatur sensus videntiū. Et
ex uno visibili multorꝝ cer
nētiū formatur aspectus ita
ut etiā unus ꝑter duorꝝ ocu
lorū nūm plerūqȝ unā rē ge
minata specie videat sicut sup
docuim⁹. In hijs ergo rebus un̄
visiones exprimūt^r quedā mē
sura est in ipis aūt visionibȝ
nūs. Volūtas vero que ista
cōiungit et ordinat. et quadā
unitate copulat. nec sentiēdi
aut cogitandi appetitū nisi in
hijs rebus un̄ visiones formā
tur acquiescens collocat pon
deri similis ē. Quaꝑpter hec
tria mensurā nūm. pondus
etiam in ceteris oībus rebȝ
aīaduertenda ꝑlibauerī. Nūc
interī volūtatē copulatricē
rei visibilis atqȝ visionis q̄i
parētis et prolis siue in senci
endo siue in cogitando nec pa
rentem n^e prolē dici posse
quō valui et quibus valui
demōstraui. Un̄ tps admo
net hanc eandē trinitatem
in īteriore hoīe require^re. atqȝ
ab isto de quo tam diu locut⁹
sum aīali atqȝ carnali qui
exterior dr̄ introrsus tende^re.
ubi speram⁹ īuenire nos pos
se scđm trinitatē ymaginem
di conatus nrōs illo ipō adiu
uante quē oīa sicut res ipē
indicant ita etiā scā scptuā
in mensura et nūo et ponde^re
disposuisse testat^r amen.

Explicit liber undecimus .xi.